Grŵp Trawsbleidiol ar Hinsawdd, Natur a Lles

16:15 – 17:15

27.01.2022

Cyfarfod rhithwir drwy Zoom

Camau i'w cymryd:

1. Drafftio cynllun gweithredu ar gyfer y GRhG a dosbarthu drafft i'r grŵp i gael sylwadau
2. Ffurfio is-grwpiau i edrych ar bynciau/themâu penodol.

Yn bresennol:

Alka Ahuja
Amber Howells
Anouchka Grose
Bryony Bromley
Caitlyn Williams
Carey Newson
Carolyn Thomas
Cate Bailey
Catrin James
Dr Stacey Harris
David Rees AS
Delyth Jewell AS
Dokubo Whyte
Emily Darney
Glenn Page
Gwenda Owen
Haf Elgar
Hannah Harvey
Ian Thomas
James Radcliffe
Jayne Bryant AS
Joe Rossiter
Joshua Whyte
Kathryn Speedy
Kevin Size
Kimberley Mamhende
Kirsten Shukla
Lewis Brace
Liz Williams

Lleucu Siencyn
Madelaine Phillips
Math Wiliam
Nel Hywel
Ollie John
Pabi Stowell-Evans
Rebecca Brough
Sandy Clubb
Shenona Mitra
Sophie Howe
Tom Downs

Delyth Jewell AS: *Croeso, cyflwyniadau, ac ymddiheuriadau*

Rhoddodd Delyth Jewell AS drosolwg o nodau ac amcanion y grŵp, gan gynnwys:

- Dylanwadu ar y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i gymryd camau i fynd i'r afael ag argyfyngau hinsawdd a natur
- Cael trafodaethau am y cydadweithiau rhwng hinsawdd, natur a lles
- Deall effaith newid hinsawdd ar wahanol grwpiau
- Deall y prosiectau a'r ymgyrchoedd cadarnhaol ac ysbrydoledig sy'n cael eu cynnal i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd
- Rhoi llwyfan i bobl ifanc fel y gallant ddylanwadu'n uniongyrchol ar y rhai sy'n gwneud penderfyniadau, dywedodd Delyth ei bod am i bobl ifanc gael rhan gyfartal yn y grŵp hwn.

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Rhoddodd Sophie Howe, Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru, y wybodaeth ddiweddaraf am ei blaenoriaethau yn y maes hwn. Siaradodd y Comisiynydd am bwysigrwydd adeiladu llwyfan cydweithredol ar gyfer gwleidyddion, unigolion â buddiannau yn yr amgylchedd ac iechyd pobl ifanc, a phobl ifanc eu hunain.

Tynnodd y Comisiynydd sylw at yr egwyddorion sy'n bwysig iddi:

1) Gwneud penderfyniadau mewn ffordd sy'n diwallu anghenion heddiw heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain
2) Meddwl yn gyfannol wrth ganolbwyntio ar natur hinsawdd a lles

Amlygodd y Comisiynydd hyd yn oed os mai twf economaidd yw eich prif nod, nid oes swyddi ar blaned farw. Felly, mae'n hanfodol i bob agwedd ar ein lles corfforol a meddyliol a chyflwr ein heconomi ein bod mewn gwirionedd yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a sicrhau bod gennym ecosystem gydnerth.

Siaradodd y Comisiynydd hefyd am bryder hinsawdd a thynnodd sylw at y ffaith, os ydym yn canolbwyntio gormod ar y 'pryder' a deimlir gan lawer, y gallai arwain at deimladau o anobaith. Mae angen inni sianelu'r pryder hwnnw i weithredu ar y cyd.

Soniodd y Comisiynydd hefyd am weledigaeth o Gymru lle gallwch chi gamu y tu allan i'ch drws ffrynt a lle gallwch chi fod o fewn natur. Cymru lle nad ydym yn mynd yn syth i mewn i gar, ond yn hytrach rydym yn cerdded neu'n beicio a thrwy hyn yn rhyngweithio â phobl a'n cymuned. Gallai hyn hefyd ganiatáu inni gefnogi'r economi leol a sylfaenol, drwy gael coffi yn y siop goffi annibynnol leol er enghraifft.

Yn olaf, siaradodd y Comisiynydd am bwysigrwydd ein cartrefi yn cael eu pweru gan ynni adnewyddadwy. Ni ddylai pobl Cymru orfod dewis rhwng bwyd a gwres oherwydd bod buddsoddiad wedi bod mewn ynni adnewyddadwy.

Diolchodd Delyth Jewell MS i Sophie am ei chyfraniad. Amlygodd Amber Howells waith prosiect o'r enw Y Prosiect Gwydnwch. Mae hwn yn grŵp cymunedol a arweinir gan bobl ifanc sy'n cefnogi lles ar y cyd ac yn archwilio ffyrdd o reoli gorbryder eco ac atal blinder. Amlygwyd Ambr hefyd Y Blwch Democratiaeth - prosiect a arweinir gan bobl ifanc sy'n ceisio dysgu hanfodion democratiaeth y DU i bobl mewn ffordd ddifyr ac sy'n grymuso pobl i ddefnyddio'u llais i ysgogi newid.

Llysgenhadon Hinsawdd Ieuenctid Cymru

Siaradodd Poppy Stowell-Evans â'r grŵp am waith Llysgenhadon Hinsawdd Ieuenctid Cymru, sy'n cael ei hwyluso gan Maint Cymru a WCIA. Mae'r llysgenhadon yn grŵp o bobl ifanc rhwng 13 a 25 oed sy'n ceisio cynyddu llais yr ifanc a grymuso gweithredu hinsawdd hygyrch ac unedig ar bob lefel. Dywedodd Poppy wrth y grŵp fod enw'r GRhG 'Hinsawdd, Natur a Lles' yn bwysig, oherwydd pan ddaw'n fater o newid yn yr hinsawdd, rydym yn aml yn anwybyddu natur gydgysylltiedig a rhyngddisgyblaethol newid yn yr hinsawdd, gweithredu yn yr hinsawdd, cyfiawnder cymdeithasol, a llesiant pobl ifanc. Dywedodd Poppy wrth y grŵp nad yw rhai pobl, pan fyddant yn meddwl am newid yn yr hinsawdd, yn meddwl ei fod yn broblem, ond i eraill, mae'r syniad o newid yn yr hinsawdd yn frawychus ac yn rhywbeth sy'n mynd i effeithio ar bob agwedd ar eu bywyd - rhywbeth sy'n effeithio ar fywoliaeth pobl a gallai olygu y bydd angen i ni ailddiffinio cymdeithas fel yr ydym yn ei hadnabod.

Tynnodd Poppy sylw at y ffaith bod pryder am yr hinsawdd yn golygu eich bod yn deall difrifoldeb y sefyllfa mewn gwirionedd, a rhaid inni roi'r gorau i frandio'r sgyrsiau hyn fel rhai sy'n lledaenu pryder. Pwysleisiodd mai'r ffordd i frwydro yn erbyn pryder am yr hinsawdd yw cymryd camau ystyrlon. Rhaid inni weithredu fel unigolion, ond mae gweithredu ar y cyd hefyd yn hollbwysig ac nid yw llywodraethau a phobl sydd mewn grym bob amser yn gwneud digon. Mae'n hanfodol cymryd agwedd gyfannol a deall bod gan bob agwedd ar ein cymdeithas rôl i'w chwarae wrth frwydro yn erbyn pryder hinsawdd. Tynnodd Poppy sylw hefyd at yr argymhellion a nodir yn maniffesto YCA.

Amlygodd Catrin James fod 2022 yn ganmlwyddiant sawl carreg filltir yng Nghymru - gan gynnwys yr Urdd a Neges Heddwch ac Ewyllys Da Cymru. Bydd neges Heddwch ac Ewyllys Da 2022 gan bobl ifanc Cymru i'r byd yn seiliedig ar Newid Hinsawdd. Yn ogystal, bydd y gwaith o ailddatblygu 4 canolfan breswyl yn canolbwyntio ar yr amgylchedd, newid hinsawdd a lles plant a phobl ifanc a bydd yn sicrhau eu bod yn cael hwyl a mwynhad wrth ddysgu a gweithredu. Mae'r ddau faes gwaith yn cynnwys partneriaid a dulliau cydweithredol.

Tynnodd Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol sylw at stori newyddion da – mae Bwrdd Iechyd Bae Abertawe newydd ddefnyddio Deddf Lles Cenedlaethau'r Dyfodol mewn achos busnes i ddyrannu tir ar eu hystâd i brosiect tyfu bwyd a natur cymunedol yn hytrach na'i werthu i'w ddatblygu – maen nhw'n gwneud y cysylltiadau rhwng yr amgylchedd/natur, tlodi bwyd, cymuned ac iechyd.

Delyth Jewell AS *Safbwyntiau o'r llawr – sut hoffai aelodau'r GRhG weld y grŵp hwn yn gweithio a'r materion yr hoffent i ni eu hystyried*

Diolchodd Delyth Jewell AS i Poppy am ei chyfraniad ac yna gofynnodd am farn o'r llawr.

Croesawodd Ian Thomas y grŵp a thynnodd sylw at bwysigrwydd datrys y materion hyn trwy gydweithio. Dywedodd wrth y grŵp fod yr argyfwng hinsawdd yn dod â chyfle i sicrhau newid cadarnhaol yng nghymoedd Cymru er enghraifft, gan gynnwys o ran cynhyrchu ynni a defnyddio adnoddau naturiol. Dywedodd Ian wrth y grŵp yr hoffai weld y GRhG yn amlygu rhai o'r heriau y mae'r gweithgareddau hyn a'r rhaglenni gweithredu cymunedol yn eu hwynebu.

Amlygodd Kevin o Maint Cymru fod COP26 yn canolbwyntio'n fawr ar addysg hinsawdd a sut y dylid ei ymgorffori yng nghyfraniadau cenedlaethol y wlad tuag at leihau allyriadau. Hoffai Kevin weld y grŵp hwn yn gweithio ar addysg hinsawdd a sicrhau bod cwricwlwm newydd Cymru yn mynd i'r afael â'r materion hyn mewn ffordd sy'n annog ymgysylltiad ynghylch newid hinsawdd gan bobl tra'n cydbwyso materion pryder.

Tynnodd Shenona Mitra sylw at y ffaith bod pobl ifanc yn aml yn cael eu cau allan o weithredu ar yr hinsawdd ac mae'n falch bod y llysgenhadon a phobl ifanc eraill yn rhan o'r grŵp hwn. Tynnodd Shenona sylw at y ffaith yr hoffai i'r grŵp ystyried sut yr ydym yn dod â gweithredu ar yr hinsawdd i fywyd bob dydd, a hefyd sut y gall y grŵp gynnwys pawb yn y sgyrsiau hyn, ac nid dim ond y bobl sydd eisoes yn ymwneud â gweithredu ar yr hinsawdd. Mae angen inni hefyd sicrhau amrywiaeth a chlywed lleisiau'r rhai sy'n cael eu tangynrychioli yn y sgyrsiau hyn.

Siaradodd Bryony Bromley, rheolwr addysg Cadwch Gymru'n Daclus, am y Rhaglen EcoSgolion. Mae Bryony yn gweithio'n uniongyrchol gydag athrawon a phobl ifanc i ddarparu hyfforddiant a digwyddiadau a chefnogaeth a'u helpu i gymryd camau cadarnhaol o fewn yr ysgol honno. Hoffai Bryony weld y GRhG yn canolbwyntio ar wneud newid cadarnhaol ar y cyd trwy osod rhai nodau. Amlygodd Bryony hefyd, gydag arbenigedd mor eang, y gallem archwilio ffyrdd o helpu'r llysgenhadon hinsawdd ieuenctid i gyrraedd y targedau a nodir yn eu maniffesto.

Siaradodd Haf Elgar, cyfarwyddwr Cyfeillion y Ddaear Cymru, am ei phryder hinsawdd ei hun a siaradodd am bwysigrwydd cyfiawnder hinsawdd ac ystyried pwy sy'n cael ei effeithio fwyaf gan newid hinsawdd yn ogystal â'r newid i sero net, a phwy nad yw'n cael ei glywed . Rhaid inni hefyd ystyried effeithiau rhyngwladol.

Cytunodd Delyth Jewell AS â'r pwyntiau a wnaed ac awgrymodd y dylem ymhen amser sefydlu nifer o is-grwpiau o'r GRhG i arwain ar feysydd penodol.

Siaradodd Kimberley Mamhende, gweithredwr hinsawdd ieuenctid yn Abertawe, am ei gwaith gyda grwpiau ymylol, gan gynnwys pobl o gefndiroedd ethnig amrywiol. Tynnodd sylw at y ffaith bod y grwpiau hyn fel arfer wedi ymddieithrio o ran gweithredu ar yr hinsawdd, er eu bod ymhlith y rhai y mae newid yn yr hinsawdd yn effeithio arnynt fwyaf. Dywedodd Kimberly wrth y grŵp ei bod yn aml yn clywed nad yw pobl yn ymgysylltu â gweithredu ar yr hinsawdd oherwydd bod ganddynt broblemau mwy i boeni amdanynt, er enghraifft, efallai eu bod yn byw mewn tlodi ac efallai nad ydynt yn gwybod o ble y daw eu pryd nesaf. Tynnodd sylw at y ffaith y byddai'n hoffi gweld eiriolwr y GRhG ar gyfer y grwpiau sy'n cael eu gadael ar ôl fel arfer, a'r rhai heb lais, fel nad ydym yn eu gwthio i'r cyrion ymhellach.

Cytunodd Delyth Jewell AS a thynnodd sylw at yr angen i weld bywyd trwy lygaid pobl eraill, yn enwedig y rhai sy'n wynebu nifer o heriau, megis tlodi.

Tynnodd Carolyn Thomas AS sylw at y ffaith bod GRhGau yn ddefnyddiol ar gyfer rhannu gwybodaeth, cyfathrebu ac addysgu. Mae gan gynghorau dargedau i fod yn sero net erbyn 2030, maen nhw'n gyfrifol am drafnidiaeth, teithio llesol, mannau chwarae, lleiniau glas, mannau gwyrdd ac ati. Maen nhw hefyd yn edrych ar raglen adeiladu ysgolion yr 21ain ganrif, ceir trydan a thrafnidiaeth drydanol a bioamrywiaeth - ac mae'n hollbwysig bod cynghorau yn adrodd ar y gwaith hwn.

Siaradodd Glenn Page am y term 'pryder hinsawdd' a sut y gall y term 'galar hinsawdd' ddisgrifio rhai o'i deimladau yn well. Tynnodd Glenn sylw at y ffaith bod strategaeth iechyd meddwl deng mlynedd Llywodraeth Cymru yn dod i ben eleni, felly bydd gennym gyfle enfawr i ddylanwadu ar y strategaeth nesaf a'r sgwrs ynghylch natur, hinsawdd, chwalfa ecolegol a'i pherthynas â llesiant ac iechyd meddwl. Os edrychwn ar gwmpas y camau gweithredu o fewn y strategaeth ddeng mlynedd honno, maent yn gymharol gyfyngedig, felly mae gennym gyfle i adeiladu ar y sgwrs hon. Pan edrychwn ar ymrwymiad Llywodraeth Cymru i iechyd meddwl fod yn flaenoriaeth drawsbynciol, yn ogystal â'r argyfwng hinsawdd, dylem fod yn edrych ar beth yw canlyniadau llesiant ac iechyd meddwl pob adran o bob sefydliad.

Tynnodd Delyth Jewell AS sylw at y ffaith bod RCPsych Wales hefyd wedi argymell y dylai gwahanol benderfyniadau'r llywodraeth orfod ystyried effaith y polisïau y maent yn eu cyflwyno ar yr hinsawdd ac ar iechyd meddwl.

Tynnodd Sophie Howe sylw at y ffaith bod gan Lywodraeth Cymru Grŵp Cydraddoldeb a Cynhwysiant y Gyllideb, a oedd yn cynnwys ystod eang o wahanol fathau o grwpiau cydraddoldeb, ac y byddent yn helpu i roi cyngor ar effeithiau ansawdd y gyllideb ac ati. Maen nhw'n mynd i ehangu'r grŵp hwnnw nawr i gynnwys natur a hinsawdd hefyd.

Amlygodd y Comisiynydd hefyd ei bod wedi bod yn gweithio gydag ystod o wahanol sefydliadau, fel rhan o grŵp sy'n cael ei arwain gan Cyfoeth Naturiol Cymru, ar y syniad o wasanaeth natur cenedlaethol. Bydd hwn yn edrych ar sut rydym yn gwella a chynnal ac adfer byd natur, fel y mae'n ofynnol inni ei wneud o dan Ddeddf Cenedlaethau'r Dyfodol. Gallai gwasanaeth natur cenedlaethol ddarparu cyfleoedd i bobl ifanc a gallai hefyd helpu pobl o unrhyw oedran i gael mynediad i ddatblygu sgiliau ac yna swyddi yn yr economi natur yn y pen draw.

Amlygodd y Comisiynydd hefyd ein bod yn gwario tua £7 biliwn y flwyddyn ar gaffael cyhoeddus yng Nghymru. Tynnodd sylw at y ffaith, o'r 363 o dendrau ar wefan Gwerthwch i Gymru, nad oedd angen datgarboneiddio'r un ohonynt fel rhan o'r contract.

Cyfarfod cyffredinol blynyddol ac Ethol Cadeirydd/Ysgrifenyddiaeth

Enwebwyd Delyth Jewell AS fel Cadeirydd, eiliwyd gan David Rees AS.

Cadarnhawyd Jane Bryant AS a Laura Jones AS fel is-gadeiryddion.

Cadarnhawyd Poppy o YCA fel is-gadeirydd mygedol.

Enwebwyd RCPsych Wales gan Delyth Jewell AS fel ysgrifenyddiaeth, eiliwyd gan Glenn Page.

Delyth Jewell AS Unrhyw fater arall a dyddiad y cyfarfod nesaf

Diolchodd Delyth Jewell AS i bawb am fynychu ac am gael eu hethol i gadeirio'r grŵp. Daeth Delyth â'r cyfarfod i ben a chadarnhaodd y byddai'r cyfarfod nesaf yn cael ei gynnal ymhen 6-8 wythnos.